

Nyomozó alosztályok

A csendőr nyomozó alakulatok felállítását megelőzően a testület illetékességébe tartozó minden bűncselekményt az őrs egyenruhás járőre nyomozott.

A csendőrség akkor még nem rendelkezett különleges célokra kiképzett állománnyal. A nagyobb szabású, ritkán előforduló, vagy nagyobb területre kiterjedő bűncselekmények felderítése a kis létszám, a sokirányú elfoglaltság, a polgári ruha, valamint a felszerelési eszközök hiánya miatt nagy nehézségekbe ütközött. Azonban az első világháború, valamint az azt követő forradalom és gazdasági világválság következtében a bűnözés nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is gyarapodott, illetve a bűnözők már a technika modern vívmányait is felhasználták a bűncselekményeik elkövetéséhez. Ezért a csendőrségnek is korszerűsítetnie kellett kiképzését; modern segédeszközöket kellett beszereznie, hogy nyomozásai eredményesen megfeleljenek a kor diktálta követelményeknek.

Igy került sor a 71. 464/VI-b.-1930. sz. belügyminiszteri körrendelet alapján a Budapesten székelő csendőrnyomozó osztályparancsnokság és alosztály parancsnokság létrehozására, 1930. március 1-ével. Ezzel egyidőben állt még fenn további három csendőrkerületi székhelyen hasonló alakulat: Szombathelyen, Szegeden, illetve Debrecenben. Ezeket követte 1932. július 1-ével a székesfehérvári, pécsi, majd miskolci alosztályok megalakulása, miáltal teljessé vált a szakszolgálat szervezete, mely egészen a területgyarapodások idejéig változatlan maradt.

A nyomozó alosztályok állományát képező nyomozó csendőr, illetve nyomozó járőr alatt a külszolgálatot teljesítő legénységet, ill. az alosztályok által kivezényelt járőröket kell érteni.

A testület nyomozó alakulatainak feladatai a következők voltak:

- országos jelentőségű, vagy helyi jelentőséget meghaladó, továbbá olyan bűncselekmények nyomozása, amelyek felderítése különleges szakképzettséget, vagy technikai felszereltséget igényelt; illetőleg ilyen esetekben segítségnyújtás a területi őrsök számára
- a nagyobb területre kiterjedt ilyen nyomozásokat egységesen kellett, hogy irányítsák, ezeket esetlegesen önállóan is végezzék
- a csendőrség bűnügyi nyilvántartó- és sajtószolgálatának irányítása.

A nyomozó osztályparancsnokság közbiztonsági, szolgálati és gazdasági ügyekben a belügyminiszternek közvetlenül, míg minden más esetben a csendőrség felügyelője után volt a m. kir. belügyminiszternek alárendelve.

A nyomozó alakulatok – a nyomozóosztály kivételével – minden tekintetben az illetékes kerületi parancsnokságnak voltak alárendelve. A kerületi parancsnok tehát elrendelhetette egyes konkrét ügyek nyomozását, megfigyelések teljesítését, és azt, hogy ezek eredményéről a nyomozó alosztály parancsnoka neki jelentést tegyen.

A nyomozó alosztálynak két csoportja, ún. belső és külső csoportja volt. A belső csoport a bűnügyi nyilvántartásokat vezette, míg a külső csoport a nyomozási teendőket látta el.

Mindkét csoport egy-egy tiszthelyettes irányítása alatt állott. Az alakulatokhoz jelentkező tiszteknek minimálisan 5 évi csendőrségi szolgálati idővel kellett rendelkezniük, amelyből hármat közbiztonsági külső szolgálatban kellett letölteniük. Ehhez hasonlóak voltak a

legénység felvételének feltételei is, megkötésekkel biztosítván a felvett személyek feltétlen megbízhatóságát.

A kerületi parancsnok jogosult volt a szolgálattal kapcsolatban az alosztály legénységét és ezek ellenőrzése végett a tsizteket is bármikor kirendelni bárhová a kerület illetékességi területén belül. Ilyen ügyekben, továbbá a kerület kötelékébe tartozó őrsök nyomozó szolgálatát tekintve a nyomozó alosztályparancsnok a kerületi parancsnok szakközege volt, míg az olyan ügyeknek, melyek az alosztály feladatkörével szoros kapcsolatban voltak, előadója volt. A kerületi parancsnokságok a nyomozó osztályparancsnoksággal, valamint az utóbbi a nyomozó alosztályparancsnokságokkal meghagyások, illetve jelentések útján közvetlenül leveleztek.

A nyomozó osztályparancsnok évente kétszer alkalommal ellenőrizhette az alosztályokat és a szakoktatást a nyilvántartások egyöntetűségének biztosítása, korszerű színvonalon tartása, valamint tájékozódás érdekében.

A szolgálatvezetők és a nyomozók számára a polgári ruházatot az illetékes kerületi parancsnokság szerezte be a belügyminiszter engedélyével. A polgári ruházatot, mely a kincstár tulajdonát képezte, a legénységnek csak a szolgálat időtartamára lehetett kiadni. A polgári ruhára jogosult csendőröket szolgálatuk ellátásához forgótáras pisztollyal (ún. revolverrel) látták el.

A nyomozó osztályt és az alosztályokat csendőrlaktanyákban helyezték el. A nyomozó alosztályok belső szolgálatára nézve azok az útmutatások voltak az irányadók, mint a területi őrsöké. Az irodai szolgálat 8 órától 14 óráig tartott. A napirendszerű oktatásban a külső csoport szolgálatmentes tagjai vettek részt. A belső csoport tagjainak (nyilvántartók és irodai segéd munkások, akiknek a nyilvántartó szolgálatban ugyancsak járatosnak kellett lenniük) továbbképzéséről az alosztályparancsnok intézkedett, úgy, hogy ezek havonta – szolgálatuk mellett – legalább 8 oktatási órán vegyenek részt. Ezeket az oktatási órákat elsősorban az illető csendőröknek az irodai és nyilvántartó szolgálatban való továbbképzésére kellett fordítani.

Az oktatást elméletileg a külső csoport vezetője, a belső csoport oktatását pedig a belső csoport vezetője kellett, hogy végezze, de azon a szolgálatvezető és az alosztályparancsnok (helyettese) is minél gyakrabban részt venni volt köteles, amely alkalmakkor oktatni is kötelesek voltak, míg vizsgáztatást havonta egy alkalommal kellett tartaniuk.

A nyomozó alosztályoknál a következő szolgálati formák valósultak meg:

- Helyszinelő készütségi szolgálat: 1 fényképész, 1 daktiloszkópus, 1 kutyavezető, 1 nyomozó (lehetőleg alcsoportvezető vagy helyettese) és 1 gépkocsivezető. Ezt a készütségi szolgálatot az alosztályvezetőnek úgy kellett szabályoznia, hogy a helyszinelő alcsoport szükség esetén éjjel-nappal a riasztástól számított 30 percen belül útba kellett, hogy induljon.
- Napos szolgálat: az alosztály belső szolgálati teendőinek ellátására, 24 órás váltással valósult meg. Ebben a szolgálatban a szolgálatvezető és a csoportvezetők kivételével mindazok a nyomozók vettek részt, akik a helyszinelő készütségi szolgálatba nem voltak beosztva.
- Távbeszélő és ügyeleti szolgálat: 24 órás váltással valósult meg, melynek ellátásában az összes nyilvántartók, irodai segéd munkások és rádiókezelők részt vettek. A távbeszélőügyelet adta meg a nyilvántartási adatokra vonatkozóan a távbeszélőn kért felvilágosításokat is.

- A rendőrségi összekötő tiszt hivatalos helyiségében ügyeleti szolgálat, naponta 13,30 órától másnap 8 óráig valósult meg. A szolgálat ellátásában részt vettek a rendőrségi összekötő tiszt segédmunkása és az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatalba vezényelt segédmunkások. A nyomozó osztályparancsnokság rendes körülmények esetén külön távbeszélő és ügyeleti szolgálatot nem tartott, ezzel szemben a budapesti alosztályok távbeszélő és ügyeleti szolgálatában a nyomozó osztályparancsnokság segédmunkásai is részt vettek.

A városoknak, különösen azonban Budapestnek az egész közbiztonságára gyakorolt hatását figyelembe véve, a nyomozó alakulatok a szolgálatukat csak a m. kir. rendőrséggel, különösen pedig annak a budapesti főkapitánysággal való együttműködés és kapcsolattartás mellett tudták eredményesen ellátni. E kontaktus fenntartására a nyomozó osztályparancsnokságnak a budapesti m. kir. rendőrségi főkapitányságnál egy összekötő tiszt állt rendelkezésre, aki a főkapitányság épületében nyert elhelyezést. Fő feladatai a következők voltak:

A.) Olyan sürgős bűnügyi nyomozási ügyekben, amelyekben a főkapitányság, illetve annak valamelyik osztálya, vagy intézkedésre jogosított tagja a m. kir. csendőrség nyomozóalakulatának vagy esetleg őrsének sürgős együttműködését kívánta igénybe venni, és annak gyorsabbá tétele érdekében az összekötő tisztet kívánta felkérni, ez utóbbi köteles volt az erre vonatkozó intézkedéseket a csendőrségi alakulatok felé megtenni, illetve azokat a megkeresés sürgős végrehajtására felkérni.

B.) Olyan sürgős nyomozási ügyekben, amelyeket a nyomozó alosztályok és az őrsök az ő útján küldtek meg a budapesti rendőrfőkapitányságnak az illetékes osztályoknál eljárni volt köteles.

C.) A csendőrség és a rendőrség működési területére kölcsönösen kiterjedt, vagy együttesen folytatott bűnügyi nyomozások esetében az együttműködés biztosításában mindkét szervnek segítségére kellett, hogy legyen, és az egymással közölt információ-átadást kellett, hogy biztosítsa.

D.) A csendőr nyomozó alakulatok bizalmas információit vagy nyomozási adatait a főkapitánysággal, és viszont, kellett, hogy közölje, illetve az ilyen ügyekre vonatkozó bizalmas iratokat közvetlenül az elintézésre hivatotthoz el kellett juttatnia.

E.) A nyomozó alakulatok vagy a csendőrség valamely más alakulata és a rendőrség budapesti főkapitánysága között esetleg felmerült nézeteltéréseket kellett tisztáznia.

F.) Csendőrségi szakkérdésekben a főkapitányság egyes osztályainak illetve intézkedésre jogosított tagjainak felvilágosítást adott.

G.) A nyomozó alakulatok, illetve az őrsök és az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal között a kapcsolatot fenntartotta.

H.) A budapesti rendőrfőkapitányság sajtóirodájával a személyes kapcsolatot fenntartotta és szükség esetén a sajtó képviselőinek személyes felvilágosítással szolgált a nyomozó osztályparancsnok esetenként kiadott rendelkezése, illetve a csendőrségi sajtóiroda vezetőjének felkérése alapján.

I.) A Budapesten nyomozás céljából megjelent csendőrrjárőröket a főkapitányságon útbaigazította, feladatuk végrehajtásában segítette, őket eligazította, elhelyezte, illetve ellenőrizte.

A csendőr nyomozó alosztályoktól és őrsökről érkező olyan kérdőíveket, táviratokat, ügydarabokat, amelyek az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatalban eszközözendő priolálásokra vonatkoztak, az összekötő tiszt naponta a reggeli órákban a nyilvántartóba beosztott csendőrségi segédmunkásnak adta át, és ugyancsak attól vette vissza, hogy továbbítsa azokat a kérdező csendőr őrsparancsnoksághoz.

A nyomozóosztályparancsnokságok szervezetében sajtóiroda működött, melynek az volt a feladata, hogy a m. kir. csendőrségnek a testület életével kapcsolatos, vagy szolgálati körébe tartozó eseményeket és híreket, amelyek a társadalmat érdekelték és amelyek nyilvánosságra hozatala a szolgálat érdekét nem veszélyeztette, vagy a nyomozás érdekében kívánatos volt, a Budapesten megjelenő napilapokban a megfelelő módon közölje. A sajtóiroda feladata volt ezenkívül az is, hogy a m. kir. belügyminiszter vagy a csendőrség felügyelője által kiadott és a nyilvánosságnak szánt közleményeket a sajtóhoz továbbítsa.

A sajtóiroda vezetője csak olyan tiszt lehetett, aki hosszabb csendőrségi szolgálattal és tapasztalattal rendelkezett.

Az egyes nyomozó alosztályok a sajtó részére rendszeres írásbeli közleményeket nem adhattak ki. Országos jelentőségű, vagy kényes természetű ügyekben a helyi sajtó tájékoztatása csak a budapesti sajtóirodával egyetértésben történhetett.

A csendőrségi sajtóirodában szükség szerint naponta ügyeleti szolgálatot kellett tartani. A sajtóiroda vezetője, vagy annak helyettese naponta a hivatalos órák alatt 8 órától 18 óráig a sajtóirodában volt köteles tartózkodni.

A m. kir. csendőrség működési területén elkövetett bűncselekmények ügyében a nyomozó alosztály csak az illetékes rendőrhatalomra felkérésére, vagy pedig a m. kir. belügyminiszter rendeletére nyomozhatott, olyan megfigyeléseket azonban, amelyek nyílt szolgálati fellépéssel nem jártak, a rendőrség működési területén önállóan is végrehajthatott. Elvként kellett azonban a nyomozó alosztálynak szem előtt tartaniuk azt, hogy csak nagyobb területre kiterjedő, vagy igen nagy fontosságú bűncselekményeket nyomozhatott önállóan, s fő feladatának azt tekintette, hogy az őrsőknek az általuk végzett nyomozásaikban segítséget nyújtson.

A nyomozó alosztályok állományába tartozók szolgálatukat a nyomozó alosztályparancsnok rendelkezései szerint egyenruhában, vagy polgári ruhában teljesítették. Belső szolgálatban és szolgálaton kívül polgári ruhát viselniük nem volt szabad. Egyenruhában való kivezénelésük esetén a nyomozó csendőrökre nézve is ugyanazon szabályok és rendelkezések voltak irányadók, mint amelyek a szolgálatban álló egyenruházott csendőrökre és járőrökre nézve voltak érvényben.

Polgári ruhában való kivezénelés esetén minden nyomozónak külön erre a célra rendszeresített, őt ábrázoló fényképpel ellátott személyazonossági igazolvánnyal kellett rendelkeznie, melyeket a kerületi parancsnokság állított ki és évente megújított. Az igazolványokat a nyomozó alosztály külső csoportjának vezetője a tulajdonosnak csak polgári ruhában való kivezénelésük esetén adta ki. Elvként szolgált az is, hogy a csendőr olyan helyeken, ahol máskor egyenruhában szolgálatot teljesített, vagy ahol őt a polgári lakosság személyesen ismerte, lehetőleg nem volt szabad szolgálatot ellátnia polgári ruhában.

A csendőrség tagjainak polgári ruházatban ellátott, mai szóhasználattal élve operatív szolgálata titkosnak volt minősítve, melyet olyképpen is védtek, hogy például a bírósághoz történt jelentésekben, illetve feljelentésekben is csak akkor volt szabad hivatkozni ilyen szolgálatból eredő információra, ha a bizonyítás másként nem volt lehetséges. Ebből a megfontolásból eredt az a gyakorlat is, hogy csak ilyen esetekben volt szabad a polgári ruhában szolgálatot teljesített csendőrt is a bíróságoknál vagy a hatóságoknál tanúként megidézni. A polgári ruhában teljesített szolgálat céljából következően a polgári ruhában

kivezényelt csendőröknek kilétüket felfedniük nem volt szabad, mint ahogyan önálló nyomozati cselekményeket sem hajthattak végre. Kivételt az az eset képezett, amikor ilyen csendőrnek olyan halasztást nem tűrő nyomozati cselekmény (elfogást, személymotaót, házkutatást) végrehajtására nyílt alkalma, melynek elmulasztása esetén a nyomozás eredménye, vagy az elkövető elfogás végleg meghiúsult volna.

Az őrsök támogatására kivezényelt egyenruhás, vagy polgári öltözékű nyomozók kivezényeltetésük időtartama alatt a szakasz-, illetve őrs parancsnoknak vannak alárendelve, és ez az alárendeltség a szolgálat egész időtartama alatt és akkor is fennmaradt, ha a nyomozó alosztály nyomozóinak az illető szakasz területét, illetve az őrs körletét el kellett hagyniuk. Ha azonban a kirendelt nyomozó a nyomozást vezető szakasz-, vagy őrsparancsnoknál magasabb rendfokozatú, vagy rangban idősebb, akkor az utóbbival egyetértésben kellett eljárnia.

A nyomozó alosztályok szervezete a revíziós időkben bővült, így megalakult a kassai 8., az ungvári 8/1., majd a kolozsvári 9. és a marosvásárhelyi 10. alosztály. A felvidék megszállását követően az ott megalakult ungvári alosztály a 9. számozást kapta, de az erdélyi részek IX. csendőrkerület alosztálya kapta ugyanekkor a 9-es hadrendi számozást, s ezért ungvárit átalakították 8/1.-é. Eredetileg Kárpátalján, Huszton is alakult nyomozó alosztály, melyet áttelepítettek Ungvárra 1939. november 1-ével. De megmaradt Huszton egy „kikülönített nyomozócsoport”, mely működését egészen 1941. január elsejéig ellátta. Ezenkívül a visszafoglalt délvidék területén--a nagy veszélyt jelentő kommunista ellenállási mozgalomra, valamint az ellenállók és szabotálók által elkövetett diverzáns cselekményekre tekintettel-- Újvidék központtal megalakult a 5/1. számú nyomozó alosztályparancsnokság, a területileg illetékes V. csendőrkerület alárendeltségében. Ezáltal a háború végéig kialakult szervezetben 12 nyomozó alosztály működött.

*v. Kiss Gábor
m. kir. csendőr főhadnagy*